
Raba prostora v avstrijskih deželah

Author(s): Božena LIPEJ

Source: *Urbani Izziv*, No. 21/22, PLANIRANJE IN UREJANJE PODEŽELJA (december 1992 / December 1992), pp. 117-119

Published by: Urbanistični inštitut Republike Slovenije

Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/44180204>

Accessed: 21-02-2025 18:37 UTC

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at <https://about.jstor.org/terms>



This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0). To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.



JSTOR

Urbanistični inštitut Republike Slovenije is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Urbani Izziv*

- določeno uporabo določenega prostora je mogoče omejiti/pospeševati glede na različne sektorske vidike (npr. varstvo naravne in kulturne dediščine, kmetijstvo, varstvo voda ...),
- prostorski davki ("land based taxes") so lahko posredno (npr. "property tax") ali neposredno (npr. "site value tax") odvisni od dejanske uporabe prostora.

5. Osnovna enota uporabe prostora

Upoštevajmo v prejšnjih točkah definirana pojma "prostor" in "določeni primer dejavnosti". Prostor se lahko fizično deli na podprostore. **Koncept osnovne enote uporabe prostora** bomo razumeli v naslednjem smislu:

- osnovna enota uporabe prostora je prostor, kjer se izvaja natanko en določen primer dejavnosti, ali
- osnovna enota uporabe prostora je prostor, kjer se izvaja več določenih primerov dejavnosti, vendar prostora ni mogoče fizično razdeliti tako, da bi posamezne določene primere dejavnosti ali skupine določenih primerov dejavnosti med seboj fizično ločili.

6. Klasifikacija uporabe prostora

Uporaba prostora zadeva in povezuje na različne načine različne subjekte in je:

- vsebovana v različnih javnih resorjih,
- vsebovana v odnosu med javnimi in zasebnimi interesi.

Torej je smiselno razmišljati o **formalizaciji** teh povezav v obliki klasifikacije uporabe prostora.

7. Standardizacija klasifikacije uporabe prostora

Vsaka **standardizacija** je:

- opredelitev enotnega medija komunikacije, ki povečuje učinkovitost komuniciranja med posameznimi subjekti komunikacije,
- omejitev potreb in interesov posameznega subjekta komunikacije.

Primerna rešitev za standardizacijo klasifikacije uporabe prostora je: **priporočilni standard**, ki omogoča

uporabo enotne klasifikacije, vendar ne zahteva njene uporabe ter omogoča delno uporabo, razširitev, dopolnitev, povezavo in celo neuporabo glede na potrebe posameznega subjekta uporabe. Zavedati se je potrebno, da ta klasifikacija posredno ali neposredno zadeva različne sektorje tako na lokalni kot na nacionalni ravni in s tem raznovrstne potrebe, interese, natančnost in sprejemljivost operativnih stroškov. V takih razmerah ni mogoče pričakovati, da lahko enotna klasifikacija popolnoma enako zadosti željam in potrebam različnih področij.

8. Mednarodna klasifikacija uporabe prostora

Do sedaj nismo uspeli pridobiti dovolj informacij, ki bi kazale na obstoj oz. pripravo **mednarodne klasifikacije uporabe prostora**, ki bi zavezovala članice Evropske skupnosti za njeno uporabo (podobno kot NACE Rev. 1 za klasifikacijo dejavnosti), če izvajamo splošno ECE - standardno statistično klasifikacijo rabe zemljišč. Zato je potrebno:

- spremljati delo na tovrstnih projektih v okviru Evropske skupnosti in če je le mogoče dejavno sodelovati pri tem,
- pripravljati se na prevzem, prilagoditev ter razširitev bodoče evropske klasifikacije uporabe prostora.

9. Program nadaljnjega dela na področju standardne klasifikacije uporabe prostora

Velja ločiti **dve možnosti**:

- če je v Evropi priprava standardne klasifikacije uporabe prostora v zaključni fazi, je potrebno vso pozornost nameniti uvajanju in prilagoditvi uporabe v Republiki Sloveniji,
- če v Evropi zaenkrat še ni dovolj resnih dejavnosti za pripravo standardne klasifikacije uporabe prostora, velja resno razmisliti o pripravi nacionalne standardne klasifikacije uporabe prostora, računajoč na poznejše prilagoditve in povezave z evropsko klasifikacijo uporabe prostora.

Franc J. Zakrajšek, dipl. inž. mat.

Božena LIPEJ

Raba prostora v avstrijskih deželah

Urejanje prostora - splošno

Že avstrijska zvezna ustava vsebuje okvirna določila, ki se nanašajo na urejanje prostora. V zvezni pristojnosti so razne sektorske politike kot npr. za področja gozdarstva, prometa, transporta, rudarstva, energetike, industrije in obrti, kmetijstva (delno), okolja (delno) in druge. Posamezni zvezni resorji pripravljajo v okviru svojih pristojnosti programe in plane, ki vplivajo tudi na usmerjanje prostorskega razvoja kot npr. za cestno omrežje zveznega značaja, šolske programe in drugo. Enotnega državnega oz. zveznega zakona za planiranje v Avstriji ni, v vseh zveznih deželah (skupno jih je 9) pa so bili sprejeti deželni zakoni o urejanju prostora. Tako se pripravljajo za dežele različni programi: programi za urejanje prostora - "Raumordnungsprogramme" - in razvojni programi - "Entwicklungsprogramme". Za regije, ki so definirane kot deli dežel, se pripravljajo regionalni - "Regionale Entwicklungsprogramme" - in območni razvojni programi - "Zonale Entwicklungsprogramme" -, za posamezna strokovna področja (npr. promet, zdravstvo ...) pa še posebni programi - "Raumbezogene Sachprogramme". Usmeritve dežel predstavljajo podlago za razvoj planiranja v občinah (le-teh je v Avstriji skupno 2317 po podatkih za leto 1990). Občine so pristojne za usmerjanje razvoja naselij z razvojnimi programi za naselja - "Oertliche Entwicklungsplaene" in plani izrabe površin - "Flaechenwidmungsplaene" - ter deloma z zazidalnimi plani - "Bebauungsplaene". Vse zakonske podlage za urejanje prostora se stalno prilagajajo novim zahtevam in razmeram na področjih in območjih, ki jih usmerjajo razvojno ali varovalno.

Zaradi potrebe po usklajenem načrtovanju dejavnosti na vseh treh ravneh (zveza, dežele, občine) in na številnih s prostorom povezanih področjih je bila leta 1971 ustanovljena avstrijska konferenca za urejanje prostora - "Oesterreichische Raumordnungskonferenz" (OEROK) na Dunaju, ki deluje v smeri poenotenja izhodišč in izdelave priporočil za usklajeno prostorsko planiranje. Njen največji projekt predstavlja avstrijski koncept za urejanje prostora - "Oesterreichische Raumordnungskonzept" (OERK), ki daje podlago za koordinirano politiko urejanja prostora. Prvi tak globalni vseavstrijski prostorski koncept je bil pripravljen leta 1981, naslednji pa je bil sprejet leta 1991. OERK '91 obsega:

- programske podlage za urejanje prostora in regionalno politiko,
- podrobnejši opis problemov, ciljev in ukrepov za posamezna področja in
- pregled ukrepov, ki jih bo treba kratkoročno izvesti.

Geodezija - splošno

Za geodetske podlage uradnega značaja je po zveznem geodetskem zakonu zadolžena zvezna geodetska uprava ("Bundesamt fuer Eich und Vermessungswesen"), ki deluje centralno na Dunaju in prek svojih izpostav (teh je za področje geodezije skupno 68). Tako so v njeni pristojnosti vzpostavitev in vodenja zemljiškega katastra, topografske karte, aerosnemanja in druge evidence. Za urejanje prostora so poleg temeljnih načrtov (Basiskarten) merila 1 : 5000 (sestavljени iz treh ločenih kartografskih prikazov: zemljiškega katastra, plastnic in ortofotonačrtov), ortofotonačrtov merila 1 : 10.000, topografskih kart merila 1 : 25.000, 1 : 50.000, 1 : 100.000, 1 : 200.000, 1 : 300.000, 1 : 500.000 in digitalnega modela reliefa (profili 30-160 metrov) zelo uporabni še zemljiškokatastrski načrti.

V mestih delujejo ločeno od uradne zvezne upravne veje organiziranosti še mestne geodetske uprave, ki izvajajo naloge po naročilu in za

potrebe mest - med njimi so predvsem izmere in tudi aktualni večnamenski digitalni načrti mest v velikih merilih (1 : 500 do 1 : 2.000) kot podlaga za prostorsko orientirane informacijske sisteme.

Raba zemljišč v zemljiškem katastru

Avstrijski zemljiškokatastrski načrti izhajajo iz sorodnih podlag kot slovenski (merilo 1 : 2880 in izvedena merila), razlika je, med drugim, pri vzpostavljanju digitalnih katastrskih načrtov (Digitale Katastralmappe). Le-ti so se v Avstriji začeli vzpostavljati leta 1987 in se izdelujejo v merilih 1 : 1000, 1 : 2000 in 1 : 5000. Poleg opredelitve lokacije in parcelnih ter lastniških razmejitev so za številne uporabnike, med njimi tudi planerje, uporabne za celotno Avstrijo enotno predpisane vrste rabe zemljišč - "Benutzungsarten" - (pravno-formalne, s statusom lastništva v zemljiški knjigi), ki se vodijo v zemljiškem katastru. Le-te so (šifra v oklepaju pomeni enotno šifro navedene vrste rabe zemljišč):

- **kmetijska zemljišča** (048): njive (049), travniki (050), travniki za pridobivanje stelje (044), travniki, zasajeni s sadnim drevjem (089), pašniki (047), zavarovani pašniki (051), orna zemlja (045),
- **vrtovi** (040),
- **planine** (043): planinski pašniki (054),
- **vinogradi** (053),
- **gozdovi**: listnati (055), iglasti (056), mešani (057), gozdne jase (058),
- **vode**: tekoče (059), stoječe (060), močvirja (061),
- **pozidane površine**: površine pod stavbami (041), utrjene gradbene površine (083), neizkoriščene gradbene površine (052),
- **ostalo**: neobdelana zemljišča (062), glinena in ilovnata zemljišča (063), peskokopi in gramoznice (064), kamnolomi (065), šotišča (066), izkopi (084), depoziti (085), površine neizrazite rabe (086), skalovja in melišča (087), ledeniki (088), tehnične oskrbovalne naprave (094), po-

vršine za oddih (096), cestno-prometne naprave (095), železniške (092), letališke (090) ter pristaniške naprave (091).

Poleg površinskih prikazov posameznih rab prostora so **točkovno prikazani** še: cerkve (093), kapele (brez tlorisa) (067), kipi (068), vrhovi (069), spomeniki (brez tlorisa) (070), višinski (075) in nižinski (076) izviri, temelji napeljav in radijskih stebrov (078), ostali vodi (079), podporni temelji žičnic (080), ostali podporni stebri (081).

OEROK je med priporočili, ki jih pripravljajo za potrebe urejanja prostora, v letu 1990 sprejel Priporočilo št. 30 za dopolnitev rab prostora v zemljiškem katastru oz. na digitalnih katastrskih načrtih z zajemom in vodenjem rab prostora, ki se v naravi dejansko izkazujejo ne glede na njihov pravno-formalni status (npr.: v zemljiškem katastru se neka površina izkazuje kot gozd, v naravi in po dejanskem stanju pa je to smučarska proga z vlečnico). V tem smislu je OEROK že leta 1984 izdelal tudi Priporočilo št. 19 kot predlog sprememb za geodetski zakon. Ker je v Avstriji v tem času v pripravi novi geodetski zakon, bo med drugim pri oblikovanju vsebin evidenc in podatkovnih baz upoštevano tudi to priporočilo.

Dejanska raba prostora

V sedanjem obdobju, ko podatki zemljiškega katastra ne izkazujejo dejanske rabe prostora, izdelujejo planerji kartiranje stanja rabe prostora - "Realnutzung, Flächennutzung" - v velikih merilih (do 1 : 10.000) na podlagi interpretacije letalskih posnetkov, ki jih izdeluje Zvezna geodetska uprava. V posameznih deželah se za podrobnejši izbor kategorij in oblik izkazovanja podatkov odločajo samostojno, kar poenostavljeno pomeni, da se legende teh načrtov in kart v okviru cele države med sabo nekoliko razlikujejo. Členitve prikazanih rab prostora se v povprečju izkazujejo na naslednje načine:

- **pozidane površine**:
- stanovanjska območja z vrtovi,

- mešana stanovanjska območja (vključno z domovi starejših občanov, študentskimi domovi in majhnimi obrati),
- industrijska območja (vključno s skladišči),
- območja s trgovino in obrtjo (vključno z bencinskimi servisi),
- gradbene praznine in gradbišča;
- **površine (z objekti) splošnega pomena:**
- kasarne, vojaška poslopja (strelišča),
- bolnice, oskrbni domovi,
- muzeji,
- vzgojno-varstvene ustanove (lastni objekti),
- šole, raziskovalne ustanove (vključno s poskusnim reaktorjem),
- verske ustanove, cerkve, samostani,
- gledališče,
- radijske naprave,
- javna uprava,
- športne dvorane, večnamenske dvorane, pokriti bazeni,
- površine splošnega pomena, ki niso posebej zaznavne, kot npr. pošte, policijske postaje, gasilske postaje, reševalne postaje ipd;
- **zelene površine:** manjši vrtovi, parkirne in zelene površine; športne površine; odprti bazeni, otroški odprti bazeni; pokopališča; kampi; živalski vrtovi; njive; travniki (tudi zelene poseke); gozdovi; vinogradi; vrtnarije, drevesnice, sadne plantaže; neproduktivne in ostale nezasedene površine,
- **vodne površine:** vodotoki vključno z brežinami in vodnimi zdrževalniki;
- **prometne površine izven blokov (sosesk);**
- **prometne površine znotraj blokov (sosesk):**
- železniške proge zveznega pomena (vključno s spremljevalnimi poslopji, objekti in povezovalnimi tiri),
- samostojne tramvajske proge, mestne in podzemne železnice, površine s spremljevalnimi poslopji in objekti, obvozne proge, lokalne železnice,

- parkirne površine, parkirne etaže, garažne hiše (lastna poslopja),
- prometno-odstavne površine;

- **posebne površine:**
- skladišča,
- sejmišča in zemljišča za razstavne dejavnosti,
- peskokopi in pridobivanje gramoz,
- oskrba z energijo,
- oskrba z vodo,
- odstranjevanje odplak, čistilne naprave, odstranjevanje odpadkov, deponiranje odpadkov,
- pristaniška poslopja brez vodnih površin, zapornice in ostali vodni objekti.

Namenska raba površin

Tudi kartiranja in izkazovanja namenske rabe površin se v podrobnostih med sabo razlikujejo, pregled obravnavanih kategorij pa nam daje okvirni vpogled:

- **pozidane površine:** stanovanjska območja, poslovne četrti, stanovanjska območja z zelenimi površinami, stanovanjska območja z nemotečo obrtno dejavnostjo, poslovne četrti (brez stanovanj), obrtne cone, industrijske cone, skladišča, kmetijske površine;
- **zelene površine:** kmetijska območja (pridelava vina, zelenjave, žita ...), površine za oddih (vključno s parkirišči, športnimi in otroškimi igrišči, bazeni ...), zavarovana območja (gozd, biotopi ...), pokopališča;
- **prometne površine:** železniške proge in ostala prometna infrastruktura;
- **posebne površine:** odlagališča odpadkov, zažiganje odpadkov ..., območja, za katera se v prihodnosti načrtujejo posebni režimi uporabe;
- **dodatni prikazi površin:** gradbene strukture, parkirišča, površine za javno rabo, prometne površine (ceste, poti), vode.

mag. Božena Lipej, dipl. inž. geod., MVOUP, Republiška geodetska uprava

Viri

- Bundesamt fuer Eich- und Vermessungswesen, 1991, 1992, priložnostne publikacije o geodetskih podlagah, Dunaj.
- Delovna skupnost Alpe-Jadran, 1992, Ureditev in glosar prostorskega planiranja, delovna verzija, Ljubljana.
- Primeri kartografskih prikazov namenske rabe površin in dejanske rabe prostora, 1988-1991.
- OEROK, 1988, Empfehlungen, Schriftenreihe Nr. 67, Dunaj.
- OEROK, 1992, Oesterreichisches Raumordnungskonzept 1991, Schriftenreihe Nr. 96, Dunaj.
- OEROK, 1990, Sechster Raumordnungsbericht, Schriftenreihe Nr. 85, Dunaj.
- Vermessungsgesetz - VermG, 1968, BGBl. Nr. 306 in 1969, BGBl. Nr. 124 ter 1975, BGBl. Nr. 238 in 1980, BGBl. Nr. 480, Dunaj.

Danijel BOLDIN
Aleksander JAKOŠ

Uporaba geografskega informacijskega sistema pri predlogu novih občin Slovenije

Uvod

Geografski informacijski sistemi (GIS-i) so v zadnjih letih postali zelo uspešni pri informacijski podpori prostorskemu planiranju in drugim projektom, pri katerih so atributi vezani na podatke o prostoru. Ravno zmožnost teh orodij za uporabo prostorsko vezanih podatkov z njihovimi atributi nam omogoča njihovo prekrivanje, selekcijo, združevanje ipd. GIS-i dobro podpirajo prostorske baze podatkov in omogočajo oblikovanje različnih izpisov tako v obliki tabelarnih prikazov